

νά εκπαιρευθῆ, διαμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου καὶ κατεδύχθη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Προξενικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ καθεστώτος δρασίον του καὶ τὰ σφοδρὰ ἄρθρα, ἅτινα ἐδημοσίευσεν εἰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένην ἐφημερίδα. Φυγὼν ἐξ Αἰγύπτου διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον ἐν Σουδάν, εἶτα δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἑβρώπην.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922, ἐπανελθὼν ἐξελέγη βουλευτὴς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1923.

Ὑπουργὸς ἐγένετο τὸ πρῶτον τὸ 1924, ἐπὶ κυβερνήσεως Παπαναστασίου, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐννόμου Τάξεως. Κατὰ τὸ 1925, ἐπὶ δικτατορίας Παγκάλου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ἀποκλιθεὶς ἔνεκα τούτου τῶν κατόπιν ἐπὶ Κοινὴν γενομένων ἐκλογῶν. Ἐκτοτε ἀλλέγεται ἀνελλιπῶς.

ΗΡΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Αἱ *Κρητικαὶ Μελέται* κατὰ διαστήματα θὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῶν μίαν ἐκτὸς κειμένου καλλιτεχνικὴν εἰκόνα, σχετικὴν πρὸς τὴν Κρήτην, κατὰ προτίμησιν δὲ προσωπογραφίας τῶν ἀγωνιστῶν, ὅσων αἱ εἰκόνες διεσώθησαν.

Ἡδὴ δίδομεν τὸν θαυμάσιον πίνακα τοῦ συμπολίτου κ. Δημητρίου Κοκότη, παριστάσαν τὸν ἐκ Λάκκων Στραυρούλην Ζουρίδην. Ὁ πίναξ οὗτος ὕψους 2 μέτρων καὶ πλάτους 1.20, ἐπιγραφόμενος «Ἡρωικὴ Κρήτη», εἶχεν ἐκτεθῆ κατὰ τὸ 1928 εἰς τὸ Salon τῆς ἀνοιξέως τῶν Παρισίων, ἐνθα ἐγένοντο δεκτὰ πρὸς ἐκθεσιν 4 ἔργα τοῦ Κοκότη. Ἡγοράσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, σήμερον δὲ κοσμεῖ τὴν αἴθουσαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Τοιαύτην ἐντύπωσιν ἔκαμεν ἡ εἰκὼν αὕτη εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Δουμέργκ, ὅστε μετὰ θαυμασμοῦ ἀνεφώνησεν οὗτος: «ici sûrement c'est Jupiter», (Τοῦτος ἀσφαλῶς εἶναι ὁ Ζεὺς).

ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗΣ ΠΛΑΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΟΜΗΝΙΚΟΝ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΝ

Εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Μουσείου κ. Μαρινάτου ἀπεστῆλθη ἐπιστολὴ ἐκ Παρισίων, καθ' ἣν ὁ κ. Παῦλος Βάνδερορτ, πρόεδρος τοῦ Ἰσπανοβελγο-ἀμερικανικοῦ Συνδέσμου φιλίας, πρόκειται νὰ κατέλθῃ εἰς Κρήτην ἵνα ἴδῃ καὶ μελετήσῃ τὴν πατρίδα τοῦ Θεοτοκοπούλου ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θὰ στήσῃ πλάκα ἀναμνηστικὴν μετὰ χαλκοῦ μεταλλίου εἰς τὸν μέγαν ζωγράφον, ἀντίγραφον δὲ ταύτης θὰ τοποθετήσῃ συγχρόνως εἰς τὸ Τολέδον τῆς Ἰσπανίας, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καλλιτέχνου. Ὁ κ. Βάνδερορτ ἔρωτᾷ περὶ τοῦ καταλληλοτέρου μέρους τῆς πόλεως ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ στηθῆ τὸ μετάλλιον.

Σημειωτέον ὅτι χαλκοῦν μετάλλιον ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς τὴν πόλιν Ἡρακλείου διὰ τοῦ κ. Μαρινάτου καὶ ὁ Ἐλευθερουδάκης. Ὁ κ. Μαρινάτος ἔφερε τοῦτον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν κ. Δήμαρχον. Τὸ μετάλλιον ὅμως τοῦτο ἐπρόκειτο νὰ χυθῆ εἰς Γερμανίαν καὶ φαίνεται ὅτι καθυστέρησεν ἡ παραλαβὴ του ἔνεκα τῶν συναλλαγματικῶν ἀνομιαλιῶν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΠΕΡΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΩΜΑΔΑΚΗ
ΓΕΝΙΚΑ

Ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῶν *Κρητικῶν Μελετῶν* μὴ παρέχεται ἡ εὐχάριστος εὐκαιρία, ἵνα ἀπὸ τῶν στηλῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσω νὰ δώσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας πᾶσαν στατιστικὴν πληροφορίαν ἀφορώσαν τὴν Κρήτην, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων, εἰς ἃ ἡ Κρατικὴ ὑπηρεσία Στατιστικῆς ἔχει καταλήξει.

Μερίστη ἡ χρησιμότης τῆς Στατιστικῆς

Δὲν θὰ ἐπερίττειεν ἴσως, ἂν καὶ ὑπ' ἔμοῦ ἐπανελαμβάνετο ἐνταῦθα ποῖαν καὶ πόσῃν κεφαλαιώδη σημασίαν ἔχει ἡ ἀκριβεία μίᾳς στατιστικῆς ἐρεύνης, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἡ Στατιστικὴ ὡς τοιαύτη, θεωρεῖται σήμερον ὑπὸ πάντων, ὡς ἡ ἀσφαλεστέρα καὶ θετικωτέρα ὁδός, δι' ἣς πρόκειται νὰ ὀδηγηθῆται καὶ νὰ κατευθύνωνται αἱ πικρολόμορφοι καὶ ποικιλώνυμοι ἐνέργειαι τῶν τῶν Κρατῶν, ὅσων καὶ τῶν ἀτόμων.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας κυρίως, ὁπότε ἡ ἀπόγνωσις ἔχει κορυφωθῆ, ἐξ αἰτίας τοῦ πρωτοφανοῦς οικονομικοῦ σάλου, ὁ ὁποῖος συγκλονίζει τὸν Κόσμον, καὶ ὁπότε κατεδείχθη οὐ μόνον ἡ ἀνεπάρκεια, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ ἡ χρεωκοπία τῶν παραδεδεγμένων δογμάτων τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης, ἀπέμεινε πάντοτε ὁδηγὸς ἡ Στατιστικὴ, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας προσπαθοῦν καὶ σήμερον οἱ κορυφαῖοι τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης νὰ συναγάγουν νέα διδάγματα καὶ προβλέψεις ἐπὶ τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως, τῆς μελλοντικῆς αὐτῆς ἐξέλιξεως καὶ τῶν μέσων τῆς θεραπείας αὐτῆς.

Ἀλλὰ μίᾳ τοιαύτῃ ἀκριβῆς ἔρευνα θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ εὐνοηθῆ ἐκ τῆς προσπαθείας καὶ μόνον τῆς Κρατικῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ τυχὸν ἰδιωτικῆς τοιαύτης, ὅσονδήποτε φιλότιμος καὶ εὐσυνείδητος καὶ ἂν ἦτο, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἄλλος, ἐξ ἴσου κεφαλαιώδης συντελεστής, τὸ κοινόν, δὲν ὑπεβῆθῃ τὰς προσπάθειάς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἠπλουστεύετο ἀσφαλῶς, ἢ ἀπροθυμία, κυρίως ὅμως ἡ καχυποψία τοῦ κοινοῦ πρὸς τὰς ἐκάστοτε στατιστικὰς ἐρεύνας θὰ ἐξέλειπεν, ἂν ἐγνωρίζεν εἰς ποῖαν στενὴν στενωπᾷ τὴν συνάρατῃν τελεῖ τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον πρὸς μίαν ἀκριβῆ στατιστικὴν.

Αἱ καταστάσεις αἱ οικονομικοκοινωνικαί, δι' ὧν ἐξελίσσεται μίᾳ κοινωνίᾳ ἀποτελοῦν κατευθύνσεις ἀλληλεπενδέτους μετὰ τὰ πορίσματα, τὰ ὁποῖα δίδουν οἱ στατιστικοὶ ἀριθμοί. Ἄρα συνάγεται ὅτι καθεὶς θὰ πρέπη τὰ συνεισφέρῃ προθύμως ὅτι θὰ συνετέλει εἰς τὸ νὰ καταστῇ ζωηρότερος καὶ λαμπρότερος ὁ φάρος οὗτος τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς.

Παρ' ἡμῖν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ Κρατικὴ ὑπηρεσία Στατιστικῆς, παρὰ τὰς μεγάλως δυσκολίας πρὸς ἃς ἐπάλασεν ἐν τῇ ὀργάνωσει καὶ τῇ τελικῇ αὐτῆς διαμορφώσει, παρὰ τὰ πενιχρὰ μέσα, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον διαθέτει, τέλος παρὰ τὸ βραχὺ τῆς υπάρξεώς της, ἀναντιρρήτως οὐδὲως ὑστερεῖ εἰς ὀρνάνωσιν, εἰς μεθόδους καὶ ἐργασίαν παλαιότερων ὑπηρε-

σιῶν ἄλλων Κρατῶν. Αἱ διάφοροι κατευθύνσεις ὅλονεν καὶ ολοκληροῦνται, εἰς τρόπον ὅστε, βοηθημένη ἐφεξῆς περισσότερον ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ προθυμότερον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, νὰ ἐπιτύωμεν ὅτι ταχέως θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη ὄψιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῆς.

Γενικαὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι περὶ Κρήτης

Εἰς τὸ σημερινὸν ἄρθρον ἡμῶν θὰ δώσω μὲν γενικὰς περὶ Κρήτης στατιστικὰς πληροφορίας, ἀναλυτικώτερον δὲ θὰ πραγματευθῶ μὲν εἰς ἄλλα ἡμῶν ἄρθρα τὴν δημογραφικὴν, γεωργικὴν, συγκοινωνιακὴν, εκπαιδευτικὴν, κλπ. κατάστασιν τῆς νήσου, ὅπως ἐμφανίζεται αὕτη κατὰ τὴν στατιστικὴν καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς περιοχὰς τοῦ Κράτους, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐνημερώσωμεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ὅσον εὐχάριστος ἐπιτρέπει ἡ φύσις τοῦ θέματος.

Ἐκτασις καὶ πληθυσμός. Ἡ Κρήτη μετασχοῦσα τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων 1912-1913, παρεχωρήθη καὶ προσηρτήθη ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τῆς 17 Ἰουλίου 1913.

Ἀποτελοῦσα τὴν μεγαλύτεραν εἰς ἔκτασιν νησιωτικὴν περιοχὴν τοῦ Κράτους καὶ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως καὶ τοῦ εὐκρατεστέρου κλίματός της διατελοῦσα ὑπὸ συνθήκας ἐπὶ μᾶλλον εὐνοϊκῆς, εἶναι εἰς ἔκ τῶν σπουδαιότερων κίονων τοῦ κρατικοῦ οἰκοδομήματος.

Ἡ ἔκτασις αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 8.287 τ. χμ. ὁ δὲ πληθυσμὸς της κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἰς 386.427, ἧτοι ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 46,63, κάτοικοι κατὰ τ. χμ. Ὁ ὡς ἀνωτέρω πληθυσμὸς ὑποδιακρίνεται εἰς 187.369, ἄρρενας καὶ 199.058, θήλειαι. Ἡ Κρήτη ἐπομένως ἀπὸ ἀπόψεως μὲν ἐπιφανείας ἀποτελεῖ τὰ 6,4 οἰο τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος πληθυσμοῦ δὲ τὰ 6,2 οἰο τοῦ ὅλου πραγματικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς.

Ἡ κατὰ Διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Νήσου εἰς 4. Νομοὺς ἀντίστοιχος κατανομή τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἔχει ὡς κάτωθι:

Νομὸς Χανίων. Ἐκτασις 2.387, τ. χμ. πληθυσμὸς 111.513, ἧτοι 46.72, κάτοικοι κατὰ τ. χμ.

Νομὸς Ρεθύμνης. Ἐκτασις 1432 τ. χμ. πληθυσμὸς 68.180, ἧτοι 47.61, κάτοικοι κατὰ τ. χμ.

Νομὸς Ἡρακλείου. Ἐκτασις 2572 τ. χμ. πληθυσμὸς 138.567, ἧτοι 53.88, κάτοικοι κατὰ χμ.

Νομὸς Λασιθίου. Ἐκτασις 1896 τ. χμ. πληθυσμὸς 68.167, ἧτοι 35.95, κάτοικοι κατὰ τ. χμ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς νήσου, ὁ τῶν Χανίων τὰ 28,80 οἰο καὶ ὁ τῆς Ρεθύμνης τὸ 17,28 οἰο. Ἡ αὕτη περιπίπτει ποσοτικῇ ἀναλογίᾳ παρατηρεῖται καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν διαφόρων Νομῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως πυκνότητος πληθυσμοῦ γενικώτερον μὲν ἡ Κρήτη ἔρχεται εἰς τὴν τετάρτην σειρὰν τῶν πυκνοκατοικημένων περιοχῶν τοῦ Κράτους, εἰδικώτερον δὲ μεταξὺ τῶν Νομῶν τῆς Νήσου παρατηροῦμεν, ὅτι πρῶτος εἰς πυκνότητα πληθυσμοῦ ἔρχεται ὁ Νομὸς Ἡρακλείου, ἔπειτα ὁ Νομὸς Ρεθύμνης, ἀκολουθεῖ ὁ τῶν Χανίων καὶ τελευταῖος ἔρχεται ὁ τοῦ Λασιθίου.

Κατανομή πληθυσμοῦ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Νή-

Handwritten signature

Ὑπουργὸς—Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης

σου, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀνερχόμενος εἰς 386.427, παρουσιάζει αἴτησιν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἀπογραφῆς τοῦ 1920 κατὰ 39,343 κατοίκους, κατανέμεται εἰς ἄρρενας 187.369, καὶ θήλειαι 199.058, ἧτοι ἔχομεν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν θηλέων 11.689.

Καθ' ἡλικίαν. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου οἱ ἄγοντες ἡλικίαν ἄνω τῶν 20 ἐτῶν ἀνέχονται εἰς 213.788, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐξ ὧν ἄγαμοι 52.655, (ἄρρενες 28.626, θήλειαι 24.029), ἐγγαμοὶ 134.682 (ἄρρενες 67.584, θήλειαι 67.098), χήροι 25.981, (ἄρρενες 5.790, θήλειαι 20.191) καὶ 470 διεξευγμένοι (187 ἄρρενες καὶ 283 θήλειαι).

Ὁ ὡς ἄνω πληθυσμὸς κατανεμόμενος καθ' ὀμάδας ἡλικιῶν εἶναι: 126.671, ἡλικίας μέχρι 14 ἐτῶν (ἄρρενες 63.735, θήλειαι 62.936), 151.060 ἡλικίας 15—39 ἐτῶν, (ἄρρενες 69.398, θήλειαι 81.662), 69.743 ἡλικίας 40—59 ἐτῶν, (ἄρρενες 34.103, θήλειαι 35.640) καὶ 38.509 ἡλικίας 60 ἐτῶν καὶ ἄνω, (ἄρρενες 19.911, θήλειαι 18.598).